

4. Кочерга О.В. Психофізіологія дітей з особливими потребами / Олександр Кочерга. – К. : Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2012. – 128 с.

5. Кучеровський О.К. Суспільство й інвалід: проблеми соціальної установки / О.К. Кучеровський // Інвалід і суспільство: проблеми інтеграції : [зб. теоретичних і методичних матеріалів для працівників соціальних служб для молоді] / [упор. І.Д. Зверєва, І.Б. Іванова]. – К. : А.Л.Д., 1995. – С. 10-13.

6. Специфіка роботи соціального гувернера з сім'ями, що мають дітей з особливими потребами : методичні рекомендації до вивчення курсу "Основи соціального гувернерства" / [укл. Кобилянська Л.І.]. – Чернівці : ЧНУ, 2001. – 38 с.

7. Штукатурова Д. Особливості самооцінювання людей з особливими потребами / Д. Штукатурова // Психолог. – 2005. – № 11 (155). – С. 26-31.

УДК: 159.9 + 316.6 + 316.4

ІСТОРИКО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЯВИЩА ВНУТРІШНЬОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ МІГРАЦІЇ НА ПРИКЛАДІ ПОЛЬСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ В СМТ. ДОВБИШ

Станішевська Ж.Ю.

У статті, на прикладі історії жителів "Польського національного району імені Юліана Мархлевського" (сmt. Довбиш, Житомирської області), досліджуються психологічні чинники, що вплинули на збереження культури, віри і самобутності польської спільноти в період більшовицьких репресій 1920-1930 рр. Розглядається та аналізується феномен внутрішньої психологічної міграції як один із чинників збереження національної та особистісної самоідентичності.

Ключові слова: внутрішня психологічна міграція, конформізм, нонконформізм, привласнення, освоєння, криза "пересадки коренів", вітальна активність (*vitalis* лат. – животворний, життєвий), приналежність, самоактуалізація, рефлексивна здатність, самість.

В статье, на примере истории жителей "Польского национального района имени Юлиана Мархлевского" (пгт. Довбыш, Житомирской области), исследуются психологические факторы, повлиявшие на сохранения культуры, веры и самобытности польской общины в период большевистских репрессий 1920-1930 гг. Рассматривается и анализируется феномен внутренней психоклонической миграции как один из факторов сохранения национальной и личностной самоидентичности.

Ключевые слова: внутренняя психологическая миграция, конформизм, нонконформизм, присвоение, освоение, кризис "пересадки корней",

вitalьная активність, приналежність, рефлексивна здатність, самоактуалізація, самість.

In this article, through the story of the investigated of the village residents of the settlement of the Polish National region named Julian Marchlewski (Dovbysh village, Zhitomir) region, explores the psychological factors affecting the preservation of culture, religion and identity of the Polish community in the period of the Bolshevik repression 1920 – 30 years. In this article researches and analyzes the phenomenon of internal psychological migration as a factor in the preservation of national and personal self-identity.

Keywords: *internal psychological migration, conformism, non-conformism, conversion, assimilation, crisis "transplantation roots", the vital activity, belonging, Self- actualization, reflexive ability, Selbst.*

Глобалізація промисловості і розвиток міжнаціональних економічних зв'язків сприяють трудовій міграції населення у всьому світі. Людина, маючи у своєму арсеналі певні знання, уміння і навички, намагається застосувати їх там, де вони приносять користь безпосередньо їй самій і соціуму, що оточує її (сім'ї, підприємству й іншим).

Знання мов і міжкультурне спілкування сьогодні зробили можливим для людини вибирати місце, де вона може розвинути і застосувати свої здібності, отримуючи особистісне задоволення, професійно зростати, розвиватись та примножувати добробут.

Поза сумнівом, переїжджаючи на нове місце, людина потрапляє в інше середовище існування, до якого повинна пристосовуватися. Коли емігранту не вдається відчувати себе комфортно в новому середовищі, коли він не справляється з певними почуттями і постійно живе спогадами про своє колишнє життя, це називається "кризою пересадки коренів". Людина, що знаходиться в стані кризи пересадки коренів, насилу освоює іншу мову, важко зникає до нових соціальних і культурних вимог. Особистості необхідно прикласти певні зусилля, для того щоб психологічно впоратися з виниклими труднощами і використати свою вітальну (лат. – животворну) активність для поліпшення самопочуття.

Чи завжди вдається людині пристосуватися до нового суспільства, до нових обставин, присвоїти або освоїти нову для себе культуру, не вдаючись до такого психологічного захисту, як "конформізм" або "нон-конформізм"? Розуміючи неефективність такої поведінки, людина може зробити вибір і повернутися в те середовище, з якого вона виїхала, і продовжити те життя, до якого вона звикла. А у разі неможливості повернення? Або у разі, коли в самому середовищі, в якому живе людина, відбуваються кардинальні зміни, і рееміграція, як спосіб повернутися в звичне життя, стає неможливою? Такі випадки всюди зустрічаються в історії людства, наприклад, завоювання однієї держави іншою, і звідси

поглинання однієї культури іншою, одного способу життя іншим. Історія має безліч прикладів, коли певна група людей опинялася в ситуації кардинальної зміни умов існування. Завоювання, революції, державні перевороти часто докорінно перебудовують увесь суспільний устрій, міняють політичні, соціальні, економічні стосунки людей.

Якими ж особистісними інструментами користується людина, для того щоб вижити в умовах, що змінилися? Які можливості використовує? Тут вже згадувалося про два способи реакції на стан дискомфорту в соціумі – "конформізм" і "нонконформізм". Конформізм – підпорядкування тому способу життя, який прийнятий у цьому суспільстві. Конформізм може бути повним і показним. Нонконформізм – відкрите неприйняття того способу життя, який прийнятий у цьому суспільстві. Нонконформізм часто пов'язаний з девіантною поведінкою і проявляється у вчинках, що суперечать громадським нормам, прийнятим у цьому суспільстві, та приносять матеріальну або фізичну шкоду членам співтовариства. Обидві ці форми поведінки вважаються захисними реакціями, що гальмують розвиток особистості.

Однак, разом з ними, можна виділити третій тип реакції – внутрішня психологічна міграція, коли людина не виступає активно проти середовища, яке змінилося, а ніби зберігає своє звичне середовище усередині себе. Не заперечуючи загальних змін, розуміючи, що люди навколо неї живуть іншим життям ("по-новому", як часто прийнято виражатися в розмовній мові), внутрішній мігрант не проявляє агресії до цих людей, налагоджує з ними зв'язки на певному рівні (виробничому, економічному, добросусідському), проте внутрішньо продовжує мислити, відчувати, реагувати так само, як було до зовнішніх змін.

Внутрішня психологічна міграція примушує особу як молюск зберігати перлину у своїй мушлі, оберігаючи свої переконання, емоції, переваги. Якщо середовище, в якому живе ця людина, вітає культурну, ментальну, релігійну різноманітність, то внутрішній мігрант поступово розкривається і збагачує соціум, вносячи в нього свій досвід, потенціал і допомагаючи йому розвиватися. Натомість, якщо це середовище є ворожим до внутрішнього мігранта, то він психологічно намагається відсторонитися від нього. Щоб не проявляти протиріччя з довкіллям і не наражати на небезпеку себе і свою сім'ю, внутрішній емігрант знищує усі зовнішні маркери, за якими можна упізнати "інакодумця". Часто спогади і почуття є майже єдиними, що зберігає така людина від колишнього життя.

Про це свідчать історичні документи, що описують події, які відбувалися в Україні в 1920-1940 роках минулого століття, коли безліч людей, що опинилися у вирі соціальної перебудови, були вимушені йти

в "внутрішню еміграцію", оскільки офіційно були визнані "шкідниками", "куркулями", "підкуркульниками", "буржуазними елементами", "фашистами", "ненадійними елементами" та ін.

Рятуючись від репресій, багато хто позбавлявся від предметів побуту, документів, фотографій, які співробітниками Ревкомів (Революційних комітетів) могли бути визнані як доказ неблагонадійного походження або інакомислення.

У внутрішню міграцію на довгі роки пішли багато співтовариств, що мешкали в ті роки на Україні. Таким прикладом внутрішньої психологічної міграції є польська спільнота, що жила на території Житомирської області в селищі Довбиш.

На початку радянської влади більшовики намагалися притягнути на свою сторону національні меншини. Особливими постановами (ЦВК) Центральних виконавських комітетів за допомогою Комісій з національних меншин, в Україні й інших місцях майбутнього СРСР утворювалися національні райони.

"Всеукраїнський Центральний Виконавчий комітет (ВУЦИК) 15-19 лютого 1925 р. підтвердив відповідними рішеннями 4-ої сесії постанову "Про виділення національних районів і рад". По доповіді Центральної адміністративно-територіальної комісії (ЦАТК) сесія ВУЦИК ухвалила резолюцію "Про низове районування", де, зокрема, відзначалося: "Йдучи назустріч інтересам широких мас трудящих з національних меншин, наданням їм права можливості розвивати свою культуру і мову, визнати необхідним проводити надалі роботу зі створення окремих районів і сілрад". Вводилися пільгові умови, заохочували створення національних адміністративно-територіальних одиниць" (Рубльов О.С. "Ян Саулевич (1897-1937): біографія "хрещеного батька" Мархлевського району у контексті репресій 1930-х років" // Історія України: Маловідомі імена, події, факти : збірник статей / Інститут історії України НАН України ; [редкол. : П.Т. Тронько (гол. ред.) та ін.].

З 1925 по 1935 роки в місті Довбиш був організований Польський національний район імені Юліана Мархлевського. Район утворений в 1925 році у складі Житомирського (з 1926 – Вінницького) округу УРСР. У 1930 році район перейшов в пряме підпорядкування УРСР, а в 1932 увійшов до складу Київської області.

У 1926 році в районі Мархлевська (Довбиша) мешкало близько 41 тис. жителів. З них близько 70% – поляки, 20% – українці і 7% – німці. У районі було 55 польських шкіл, 80 бібліотек.

Газета "Marchlewszczyzna Radziecka" (Радянська Мархлевщина) на польській мові виходила накладом 25 тис. екземплярів. До початку комуністичних переслідувань в 1930-х роках в районі діяли три

костьоли, дві каплиці, працювали чотири священики, зареєстровано 15 римо-католицьких громад (Wikipedia wolna encyklopedia. Polski Rejon Narodowy im. Juliana Marchlewskiego).

Більшість поляків, що живуть на цій території з давніх часів, звикли до певного укладу життя та не збиралися його міняти. На заклик будувати "світле майбутнє" відгукнулася тільки частина робітників, однак й ті не повністю поділяли більшовицькі погляди.

Більшовики вели активну комуністичну агітацію в районі. Наука, мистецтво, навчання – усе це повинно було служити цілям нової влади. Організовувалися школи, в яких широко велася радянська пропаганда. Підбір учителів в школи контролювався Народним комісаріатом освіти.

У той же час, влада намагалася відвернути вірян від церкви, проте члени польської спільноти продовжували відвідувати Меси, брати участь в житті приходу. Священики проводили катехези (духовні навчання) для дітей і молоді. Історики відмічають так само, що представники польської шляхти зберігали документи і герби, що підтверджували їх дворянське походження.

Створювалося ситуація, коли культурні, ментальні, побутові особливості місцевої громади входили в протиріччя з тим способом життя, який намагалася нав'язати влада більшовиків. Погоджуючись на колективне господарювання в районі, поляки, проте, не хотіли розлучатися із своїми одвічними традиціями, міняти своє ставлення до звичаїв та способу життя.

Важливим психологічним чинником, що впливав на збереження самобутності польського народу, є прихильність поляків-католиків до церковного приходу. Чимала частина життя вірянина-католика проходить в костьолі: недільні Меси, церковні свята, катехези, участь в молитовних групах, осередках з вивчення Біблії, благодійна діяльність, турбота про утримання і прикрасу костьола і ін. Яскравим прикладом нерозривного зв'язку світського життя католика з релігійними обов'язками є підготовка до першого Причастя і свято прийняття Першого Причастя. Це торжество урочисто відзначається в церкві і святкується удома в колі сім'ї і друзів. (У сучасній Польщі можна побачити в рекламі залів для урочистих подій, запрошення відсвяткувати День Першого причастя).

Різні верстви польського населення так само мали свої психологічні риси. Інтелігенція розмовляла правильною польською мовою і застосовувала звернення "пан, пані", звертаючись один до одного безпосередньо в третій особі. Ця особливість до сьогодні прийнята в Польщі і виражає повагу до співрозмовника.

Серед польського населення, особливо в сільській місцевості при зустрічі було прийнято християнське привітання: "Niech b'dzie

pochwalony Jezus Chrystus! – Na wieki wiek?w amen" (Слава Ісусу Христу! – На віки віків амінь).

Це привітання досі збереглося в Україні серед римо-католиків польського походження. В післявоєнні роки, на території західної України, людина, яка стукала в двері будинку і відповідала на християнське привітання, сприймалася своєю та запрошувалась до оселі. Таким чином, серед поляків зберігалися зв'язки солідарності та взаємодопомоги.

Для зміцнення впливу в Мархлевському районі радянська влада намагалася залучати до активної агітаційної і організаційної діяльності представників польської спільноти.

Одним засновників і натхненників створення Польського національного району імені Юліана Мархлевського був Ян Саулевич, син польського дрібного шляхтича. З 1923 року – співробітник відділу національних меншин НКВД УРСР, в 1924-1930 роках – член, а згодом заступник голови Центральної комісії Національного Меншин(ЦКНМ) при ВУЦИК. У 1934 році Саулевич був заарештований у справі так званої "Польської Військової Організації" (ПВО) і звинувачений в "масштабній підривній діяльності". Був засуджений до "вищої міри покарання" і розстріляний.

Були звинувачені в контрреволюційній діяльності й інші представники польської спільноти Мархлевського району. НКВД почало широкомасштабні "розслідування" та репресії. В усіх засуджених конфісковувалося особисте майно.

"Кардинальні зміни в національній політиці більшовиків розпочалися з 1933 року. У меморандумі Культпропу ЦК КП(б)У "Про роботу серед польських трудящих мас УСРР" (8 вересня 1933 р.) зазначалося: "Занепад роботи серед польських трудящих, брак більшовицької пильності за умов загостреної класової боротьби й зростання активності куркульських, клерикальних, націоналістичних елементів, агентів польського фашизму, посилювали вплив буржуазно-націоналістичних елементів на польських трудящих". "13 жовтня 1933 р. Оргбюро ЦК КП(б)У (Центрального комітету комуністичної партії (більшовиків) України) визнало стан справ з "роботою серед польських трудящих мас", незадовільним, ухваливши у місячний термін "розробити та подати на затвердження Політбюро ЦК конкретні заходи для забезпечення рішучого перелому та посилення роботи серед польських трудящих України". Відділам ЦК КП(б)У доручалося "зміцнити склад польських робітників, які працюють на ланках культурного фронту (клубних робітників, вчителів та ін.)" та "на керівних посадах в колгоспах, сільрадах, райвиконкомках". Отже, увімкнули "зелене світло" кадровому перетрушуванню польських працівників. Назовні це подава-

лося, як піклування про "зміцнення проводу національно-культурним будівництвом серед польських трудящих України", необхідність викриття окремих "контрреволюційних" та "антирадянських" елементів" (Титова Н.В. Історія України. Маловідомі імена, події, факти / Титова Н.В. Збірник наукових статей. -К., 2007).

Соціалістичне будівництво дійсно просувалося в районі не так швидко, як хотіли того члени Політбюро. Незважаючи на атеїстичну і антибуржуазну пропаганду та систему освіти, організовану Радами, молодь не поспішала вступати в комсомол, діти продовжували співати в церковному хорі. Священик залишався авторитетною особистістю серед польської громади. У римо-католицькій старій громаді, священик відіграв роль не тільки духовного, але й соціального консультанта, до нього зверталися з психологічних питань – він допомагав вирішити конфліктні ситуації в сім'ї, вирішував складні питання виховання дітей, стосунків між сусідами, а також відносин між різними станами. Ця система взаємовідносин мала глибокі корені в ментальності і традиційному світорозумінні поляків. Духовне та релігійне життя тісно перепліталось з побутом, світськими відносинами, ставленням до праці, матеріальних благ й ін. Видалити одну з цих складових означало розколоти цілісну особистість, вибити цеглину з піраміди базових життєвих потреб людини. Більшовицька влада своїми діями заперечувала нерозривний зв'язок цих потреб і застосовувала репресивні заходи для того, щоб змусити людей відмовитися від того способу життя, який створював основу самобутності характеру.

ГПУ НКВД (Державне політичне управління при народному комісаріаті внутрішніх справ) сфабрикувала справа про "підпільну Польську Військову Організацію", що нібито діяла на території України. Це дало можливість НКВД для масштабних арештів. У 1933-1934 роках за приналежність до "Польської Військової Організації", Київським обласним управлінням ГПУ УРСР було заарештоване 114 людини, з яких 70 чоловік отримали термін ув'язнення або були страчені. Всього за ці роки по справі причетності до "ПВО", "проходило" більше 500 чоловік ((Рубльов О.С., там само).

"8 липня 1933 р. керівник ГПУ УРСР В. Балицький надіслав секретареві ЦК ВКП(б) Й. Сталіну та заступнику голови ОГПУ Г. Ягоді меморандум про перші кроки його відомства щодо викриття в Україні "Польської Військової Організації": "Нами розкрита і ліквідовується "Польська Військова Організація" [...], що проводила широку шпигунську і контрреволюційну націоналістичну роботу на Україні [...]. Створена свого часу Пілсудським [...] – "ПВО" за останні роки розвинула велику активність у своїй роботі. Нами доки заарештований 22

учасники організації [...]. За їх свідченнями, роботою "ПВО" керує центр, який знаходився раніше в Києві, потім в Мінську, а зараз в Москві (Титова Н.В. Історія України. Маловідомі імена, події, факти / Титова Н.В. Збірник наукових статей. – К., 2007).

Представникам польської громади інкримінувалося проведення націоналістичної та релігійної пропаганди, шкідницька та "розкладацька" діяльність серед поляків, військове і економічне шпигунство, диверсії тощо. Католицьким священикам-полякам було пред'явлено, крім інших, звинувачення у зв'язках з ворогами СРСР за кордоном.

Оскільки більшовицьким лідерам не вдалося домогтися повного підпорядкування всієї сутності людини, не маючи в арсеналі своїх підходів засобів до зміни всієї людини як психологічної, фізіологічної та духовної сутності, вичерпавши біхевіаристичні методи впливу, вони змушені були вдаватися до репресивно-психопатологічних дій. Заперечуючи духовну сутність людини, вищі його потреби самоактуалізації в Юнгівському розумінні Самості, більшовицькі лідери у своїй обмеженості були здатні впливати тільки на нижчі потреби людини. Тому найбільш незговірливим верствами населення для них були шляхта, духовенство та інтелігенція. Незабаром почалося виселення поляків в Сибір і Казахстан.

Часто люди не встигали взяти з собою ніяких речей в дорогу і після прибуття на місце заслання опинилися в найскрутнішому матеріальному становищі. У Казахстані значна маса населення виявилася просто посеред голої пустелі. Люди змушені були рити землянки, для того щоб якось укрити себе і своїх дітей від негоди. Влада оголошувала, що в цьому місці буде організований колгосп. На думку комуністів, "цілина має бути піднята за будь-яку ціну".

Навіть цей період "вітальна активність" переселенців була висока. Члени польської спільноти допомагали один одному, чим могли, ділилися останнім. Свідки тих подій говорять, що незважаючи на суворий побут і важкі умови праці, люди співали. Співали на своїй рідній, на польській мові, в основному релігійні пісні. Багато переселенців привезли з собою молитовники і чотки. Духовне і культурне життя поляків-переселенців перенеслося разом з ними в місце їх примусової еміграції.

Політика "насильницького інтернаціоналізму", яку почав активно втілювати в життя Сталін, спричинила заборони розмовляти рідною мовою. Багато національних меншин опинилися перед вибором – розчинитися в загальній масі радянського пролетарського суспільства, яким його бачили більшовики на чолі з "вождем світового пролетаріату", або наражатися далі на репресії. У школах відміняли уроки рідної мови. Діти не мали можливості учити ту мову, на якій говорили в сім'ї. Такі дії відбувалися не тільки на території СРСР, але також і в інших держа-

вах, де були присутні радянські війська. В післявоєнній Сілезії (Шльонську) у Польщі, з 1945 року шпигуни НКВД підслуховували біля дверей квартир, на якій мові говорять в родинях. В даному випадку репресіям піддавалися родини, в яких звучала німецька мова.

Не лише інтерновані члени польської спільноти виявилися в тяжких умовах морального і психологічного тиску. Ті, хто залишився в Мархлевському районі, в очах радянської влади були "неблагонадійними елементами". Сталін заявив, що "куркуля" (власника) необхідно ліквідувати як клас. Ідеологічний контроль з боку комуністів чинив потужний тиск на тих, хто залишався власниками і не увійшов до колгоспів. Під страхом репресій люди продавали своє майно або здавали його колгоспу. Селяни масово покидали свої села. Частина польських сімей від'їжджала у пошуках роботи на Донбас. Деяким вдалося втекти в Польщу або Румунію.

Спочатку своєї освіти, польський соціалістичний Мархлевський район мав газети, журнали, книги на польській мові. У школах на польській мові дітям викладали уроки атеїзму. Розроблявся навіть "особливий" польський алфавіт, тобто з алфавіту більшовицькі агітатори видалили декілька букв – "як чуємо, так і пишемо". У багатьох державних установах були вивішені плакати на польській мові, що закликають боротися з "куркулями" і "церковниками".

У 30-ті роки радянська влада почала проводити політику знищення усіх польських письмових видань, в школах заборонили уроки польської мови, за наявність у будинку газети на польській мові люди на могла опинитися у в'язниці.

Що означає для людини знати, ким вона є, і не бути в змозі відкрити себе світові? Жити і діяти інакше, ніж підказує її сутність, її Самість? Відповідь на це питання можна знайти вже в Біблії, книзі Псалмів. Псалом 136 "На ріках вавилонських" являє собою пісню єврейських вигнанців, що нудяться в вавилонському полоні після падіння Єрусалиму і руйнування Першого Храму, – "якщо я забуду тебе, Єрусалиме, забудь мене правда моя".

Польська сільська громада намагалася чинити опір. Поширювалася антиколгоспна агітація, часто активну участь в ній брали жінки. Іноді акціями протистояння були хресні ходи.

Попри те, що в Мархлевському районі закривалися каплиці і костьоли, була під заборону християнська символіка, прихожани з польської общини продовжували вести релігійне життя, хоча воно усе більш набувало підпільного характеру. Психологічно жителі польської спільноти "йшли" у внутрішню еміграцію.

Влада, організувавши Антикатолицьку польську секцію, намагалися заманити до неї якомога більше поляків. Боячись тортур,

розстрілів і депортацій, польське населення Мархлевська в другій половині 1930 років вже не чинило відкритого опору владі, проте і не залишало релігійне життя й прихильності до польської культури. Віруючі католики збиралися на кладовищі (на освяченій землі), молилися разом, організували спільноту терціарієв (чернече співтовариство для світських).

Діти, що вже не мали можливості брати уроки релігії в костьолі, вчилися вдома за молитовниками. Сьогодні багато людей польського походження свідчать про те, що навчилися читати по-польськи, завдяки "бабусиним" молитовникам. Такі маленькі пошарпані молитовники є у багатьох сім'ях поляків, що живуть в Україні. Вони переходять з покоління в покоління як реліквії.

"Переходить у спадщину" і рефлексія своєї національної ідентичності. Глибоко захована в процесі внутрішньої психологічної еміграції, вона знову проявилася у нащадків учасників тих подій в прихильності до своєї мови, віри та образу мислення. Діти та онуки жителів Мархлевського району тих часів й донині підтримують зв'язки з польською громадою. Збережена в глибині особистості культура, самобутність народу сьогодні продовжує свій розвиток.

Під час масових репресій і депортацій польське населення ділилося на три групи. Однією з таких груп були діти. Їх забирали з сімей і відправляли в дитячі будинки, відриваючи тим самим від коренів. Дві інші групи – чоловіки і жінки або вирушали в Казахстан, або знищувалися фізично.

У 1935 році Мархлевськ перейменований в селище Щорс. Сам район був поділений на частини і приєднаний до інших територіальних одиниць. Ні у радянській пресі, ні в літературі, що друкувалася на території СРСР, не було вказівок на існування більшовицького експерименту під назвою "Польський національний район імені Юліана Мархлевського". На думку комуністичної влади, цього було достатньо, щоб знищити культуру і духовність польської національної спільноти Довбиша.

Після падіння комуністичного режиму польська культура вийшла з підпілля. Наново організована і діє польська спільнота. Був побудований новий костьол, католицька парафія веде в місцевості активне духовне і соціальне життя. Регіональні польські громади підтримують дружні зв'язки з іншими національними громадами в нашій країні. Проводяться спільні міжкультурні заходи.

Збережена за допомогою внутрішньої міграції, польська культура духовність і звичаї знову знайшли своє місце серед українського суспільства і роблять свій внесок у розвиток сучасної України. Останнє торкається не лише поляків, але так само багатьох національних співтовариств, що мешкали на території колишнього СРСР і піддавалися пе-

реслідуванням за етнічну приналежність і релігійні переконання, таких як українці, німці, євреї, татари, караїми й інші народи.

Висновок. Психологічна потреба до приналежності певному співтовариству, як пише у своїх дослідженнях А. Маслоу, глибоко вкорінена в психіці людини і в основі своїй має інстинктивні корені. Потребу цю можна пригнобити, проте вона завжди знов проявляється і вимагає свого задоволення, що підтверджується багатьма історичними прикладами. "Здатність здійснювати вибір між вищим і нижчим, між сильним і слабким закладена в самій природі організму". "Загроза для вищих потреб не викликає таких відчайдушних реакцій самозахисту, як загроза для задоволення нижчих, тому вищі потреби, при незадоволенні нижчих не звертаються до нас так "голосно" (Маслоу А.Г. Мотивация и личность, изд. Евразия, Санкт-Петербург, 2001). Голод, тортури, страх смерті, страх за своїх близьких примушує людину приховувати свої пригноблені потреби, проте вони продовжують говорити в людині, примушують особистість шукати виходу з ситуації, що склалася. Одним з таких виходів для багатьох є внутрішня психологічна міграція. З її допомогою людина зберігає не лише спогади про свої корені, про той образ життя, який вплинув на її розвиток, зробив її такою, якою вона є, але й зберігає себе як цілісна, незалежна особа. Внутрішня психологічна міграція допомогла багатьом людям пережити роки депривації духовності, віри й культури, стала бар'єром для руйнування самоідентичності.

Абрам Маслоу у своїй роботі "Мотивация і особистість" писав: "Життя на більш високих мотиваційних рівнях означає велику біологічну ефективність, велику тривалість життя, меншу схильність хворобам, кращий сон, апетит тощо. Дослідження в області психосоматики показують, що наслідком тривоги, страху, відсутності любові, деспотизму й ін. стають украй небажані фізичні і психологічні наслідки".

"Задоволення вищих потреб, зрештою, не лише підвищує життєздатність організму, воно слугує його зростанню і розвитку" (Маслоу А.Г. Мотивация и личность, изд. Евразия, Санкт-Петербург, 2001).

У нашому дослідженні ми використовували терміни і поняття, які хотіли б прокоментувати. Внутрішня психологічна міграція – процес відходу у внутрішній план людини під тиском навколишнього соціального середовища його особистісних властивостей, сформованих під впливом: генотипу, мікросоціуму, макросоціуму, культури, духовності, географічних умов та ін. Конформізм (з лат. Conformis – подібний) – податливість особи реальному або уявному тиску групи. Конформізм проявляється в зміні поведінки і установок відповідно до позиції більшості. Нонконформізм – незгода, неприйняття норм, цінностей, цілей, домінуючих в конкретній групі або в конкретному

суспільстві. Привласнення – психологічна асиміляція, коли людина під дією інформації, навчання, виховання або іншої дії на нього з боку соціуму, змінюється особистісно, залишає свої колишні звички і навички і починає користуватися новими як своїми власними. Освоєння – оволодіння людиною навичками поведінки, мислення, реагування, властивого в цьому суспільстві, здобуття знань, які ця людина може застосувати зі знанням справи. Проте при цьому особистість людини не змінюється. Людина ніби додає до вже набутих здібностей і навичок ще одні. Криза "пересадки коренів" – це ситуація, коли людина переходить в інше культурне, інформаційне і комунікативне середовище, до якого повинна адаптуватися. Вітальна, животворна активність (vitalis з лат. – животворний, життєвий) – філософське поняття, розуміється як воля до життя і основа буття. Приналежність – одна зі сходинок у піраміді потреб А. Маслоу, пов'язана з глибоко вкоріненою в психіці людини потребою бути прийнятим в певному людському співтоваристві, бути частиною його, мати особисті, емоційні зв'язки. Самоактуалізація (з лат. actualis – дійсний, справжній) – прагнення людини до якомога повнішого виявлення і розвитку своїх особистісних можливостей. Самоактуалізація припускає наявність сприятливих соціально-історичних умов. Рефлексивна здатність – готовність свідомості до пізнання психічних явищ і самого себе. Самість (з нім. Selbst – "я") – архетип цілісності особистості, самість об'єднує свідоме і несвідоме, що взаємно доповнюють одне одного до цілісності. За Юнгом, самість означає всю особистість. Вся особистість людини не піддається опису, тому що її несвідоме не може бути описане. Розвиток самості – головна мета людського життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бачинский П.П. Эммануил Ионович Квиринг / Бачинский П.П., Сергиенко А.А. – К. : Полит. литература Украины, 1989.
2. Бугай Н.Ф. Ревкомы : научно-популярный очерк / Бугай Н.Ф. – М. : Полит. литература, 1981.
3. Дьонингхауз В.В. тени большого брата. Западные национальные меньшинства в СССР (1917-1938 гг.) / Дьонингхауз В.В. – М., РОССПЭН, 2002.
4. Личко А.Е. Психопатии и акцентуации характера у подростков / Личко А.Е. – [2-е изд., доп. и перераб.]. – Л. : Медицина, 1983.
5. Маслоу А.Г. Мотивация и личность / Маслоу А.Г. – СПб. : Евразия, 2001.
6. Морозов В.А. Владимир Петрович Затонский / Морозов В.А. – К. : Політична література України, 1988.

7. Мертон Р.К. Социальная структура и аномия / Мертон Р.К. – М. : Прогресс, 1966.

8. Слюсаренко А.Г. Новітня Історія України ХХ ст. (1900-2000 рр.) : [підручник для студентів історичних спеціальностей вищих навчальних закладів] / Слюсаренко А.Г. – К. : Вища шк., 2002.

9. Селье Г. Очерки об адаптационном синдроме / Селье Г. – М. : Медгиз, 1960.

10. Дюркгейм Э. Социология. Её предмет, метод, предназначение / Дюркгейм Э. – М. : Канон, 1995.

11. Петровский А.В. Личность. Деятельность. Коллектив / Петровский А.В. – М. : Политиздат, 1982.

12. Рубльов О.С. Ян Саулевич (1897-1937): біографія "хрещеного батька" Мархлевського району у контексті репресій 1930-х років / Рубльов О.С. // Історія України: Маловідомі імена, події, факти : збірник статей / Ін-т історії України НАН України ; [редкол. : П. Т. Тронько (гол. ред.) та ін.]. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2007. – Вип. 34 / [відп. за вип. Р Ю. Подкур]. – С. 143-176.

13. Wikipedia wolna encyklopedia. Polski Rejon Narodowy im. Juliana Marchlewskiego.

14. Титова Н.В. Історія України. Маловідомі імена, події, факти / Титова Н.В. Збірник наукових статей. – Вип. 34 / [гол. ред. Тронько П.Т.]. – К., 2007.

15. Рубльова Н. Римо-католицька церква в українській провінції 1920-1930-х рр.: Фастівщина / Рубльова Н. Науковий і документальний журнал // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КДБ. – К.-Х., 2012.

16. Юнг К.Г. Психология бессознательного / Юнг К.Г. – М. : Канон, 1994.

УДК: 159.9 + 316.6 + 316.4

ІСТОРИЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРИХИЛЬНОСТІ ПОЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ, ЩО ПРОЖИВАЛО НА ЖИТОМИРЩИНІ, ДО СОЦІАЛІСТИЧНИХ ФОРМ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН У 20-30 РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ

Станішевський М.І.

У дослідженні аналізуються історичні факти та психологічні механізми, що вплинули на ментальність та історію польської національної спільноти на території України у 20-30 роки ХХ століття. На прикладі історичних фактів розглядаються методи психологічного впливу